DE VERMIBVS INTESTINALIBVS

SVB AVSPICIIS DIVINI NVMINIS
RECTORE VNIVERSITATIS EBERHARDINO-CAROLINÆ
MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO AC POTENTISSIMO DVCE AC DOMINO
DOMINO
CAROLO
DVCE WIRTEMBERGIÆ ET TECCIÆ REGNANTE
REL. REL.
DOMINO SVO LONGE CLEMENTISSIMO
CONSENTIENTE GRATIOSO MEDICORVM ORDINE
PRÆSIDE
VIRO EXCELLENTISSIMO ATQVE EXPERIENTISSIMO
DOMINO
GEORGIO FRIDERICO SIGWART
PHILOS. ET MEDIC. DOCT. ANATOM. ET CHIRVRG. PROF.
PVBL. ORD. MEDICO AVLICO
PATRONO ET PRÆCEPTORE SVO LONGE COLENDISSIMO
PRO GRADV DOCTORIS MEDICINÆ
DIE IANVAR. MDCCLXX.
PVBLICE DISPVTABIT
AVCTOR
IOHANNES HENRICVS WEYSSER
WAIBLINGENSIS.

TVBINGÆ TYPIS FVESIANIS.

§. I.

Homo à morte non tantum vermium cibus exiſtit, ſed & vivus paraſiticos hoſce nutrit hoſtes, ipſi adeo moleſtos. Innumeræ prope quidem circumferuntur de vermibus, aliisque his cognatis inſectis inſolitis, & ſæpiſſime portentoſis corporis viventis incolis, hiſtoriæ, circa quas cavendum omnino nobis eſt, ne nimis credulos nos præbeamus, cum multæ modo à mulierculis vel ſuperſtitioſis, vel callide deceptricibus, modo ab agyrtis fraudulentis, pro concilianda fatuorum admiratione, finguntur, & narrantur, ut difficile ſit verum à falſo extricare. Neque tamen iccirco non certum habemus, fidisque obſervationibus exploratum, nullam ferè corporis humani partem eſſe, quæ non aliquando vermium domicilium fuiſſet.

§. 2. Vermes nempe repertos eſſe legimus in oculis v. SCHENK & GARMAN. M. M. L. 3. tit. I. §. 94. in auribus v. EPHEM. N. C. Dec. II. A. II. obſ. 59. SALMVTH C. 2. obſ. 39. In cerebro v. BARTHOL C. I. h. 64. ZACVTI LVSIT. prax. admir. L. I. obſ. 7. in corde v. A. N. E. L. an. 1719. Augſt. p. 337. A. N. C. Dec. I. ao. 10. obſ. 13. in pulmonibus v. RVISCH theſ. anat. VIII. n. 95. in liene, pancreate, omento, rene v. GARM. L. 3. tit. I. §. 104. in ductu pan-

 crea-

creatico v. magni MAVCHARTI *Diss. de lumbrico* tereti, in ductu pancreat. reperto 1768. in ductu chaledoch. & hepate v. KORNM. *M. M. P.* 4. *C.* 71. in ventriculo. v. BARTHOL. C. 4. hist. 77. GARM. M. M. L. 3. tit. 1. §. 101. in vesica fell. v. HILDAN Cent. I. obs. 60. in vena subling. v. A. N. C. Dec. I. ao. 8. obs. 100. qui sub V. Sect. egrediebatur v. PLENGNY ZOD. GALL. ao. 1679. Maj. obs. 7. Augst. obs. 7. Dec. obs. 7. ao. 1680. Mart. obs. 8. in saliva. v. A. N. C. Dec. I. ao. 10. obs. 130. in semine. v. GARM. M. M. p. 877—881. in cavo abdominis, qui intestina perforabant v. PLANC. Anat. pract. Cent. I. obs. 54. *cet.*

§. 3. Ut vero ubique locorum in corpore humano talia insecta reperiuntur, ita nullibi frequentius, quam in intestinorum tubo. Hi ergo primarium illud, circa quod, ut in rubro promisi, versabor hac vice *Helminthologiæ* medicæ *objectum* respiciunt. *Medicæ* repeto, & *respiciunt*, addo, nec *constituunt*, dico.

§. 4. Ita vero indicata (§. 3.) duplici hac ratione *genuinum* & *adæquatum helminthologiæ med.* quæ hic tractanda sumitur, *objectum* exprimitur adcuratius. Neque enim qualemcunque *helminthologiam* intendo, neque totius *helminthologiæ med.* specimen molior. Aliquam ejus tantum partem volo, eandemque quidem, ut dixi, *primariam.* Ea enim toto suo ambitu multo amplior est, quam quæ hisce paginis comprehendi possit. Multa in ea habent, quæ exquirant ultra, & Physices & Historiæ nat. Autores. Quæ hisce inde debemus repetenda, ea in nostro foro præsumenda sunt. Deinde quam late pateat ipsa proprie dicta *helminthologia medica*, præmissa (§. 2.) innuunt satis superque.

§. 5. Nostræ itaque *Helminthologiæ objectum* certe non constituunt vermes. Vermes sunt vermes, non ipse morbus, de quo hic agendum est, ut cognoscendo nempe, & removendo, atque in hoc, ut in quovis Pathologiæ nostræ, articulo ante omnia debite *definiendo.* Mirum omnino, à limine toties hic impingere Pathologos, atque in fusius tradenda vermium historia occupari, & de vermium potius, quam de ipso inde pendente statu morboso, solicitos esse, quasi vero ipso-

ipſorum vermium *definitiones Noſologiæ* hujus *definitivæ* genuinum præberent fundamentum. Ut ſileam, vel ipſas *vermium definitiones*, & *deſcriptiones*, ſæpius adeo mancas eſſe, quibus, *ſtrictius* accepta hac voce, felicius forte ſubſtitueretur *Linneana* illa, qua dicuntur animalia acephala, apota, androgyna, tentaculis inſtructa, vel *latiori* & familiariori ejus ſignificatione admiſſa, etiam illa, qua nec larvæ inſectorum excluduntur. Sed hæc & ſimilia egregie hic in medio relinqui poſſunt, utpote ab aliis naturæ Curioſis exactius excutienda. In hac disquiſitione conſultius viſum eſt, vocabuli hujus poſteriorem utpote familiariorem, uſurpationem admittere, quum inſuper in *Helminthologia medica* de accuratius determinando ſtatu verminoſo potius, quam de definiendis vermibus, ſolicitiores eſſe jubeamur.

§. 6. Vermes morborum catalogo dudum inſcripti ſunt. Pro receptiore igitur *loquendi uſu*, quem ita ſibi vindicarunt locum, eundem & retinere poſſunt omnino, modo intelligatur debite, qua juſta nominis ſui ratione eum obtineant. Id vero ex eo ipſo ſponte perſpicitur, quod morborum indicibus ab omnibus inferantur Pathologis. Haud igitur ipſos proprie vermes, ſed morbum verminoſum, vocabulo hoc pathologico indicari, palam eſt. Vermes itaque, *pathologice* dicti, diſtinguendi ſunt à vermibus *proprie* dictis, atque improprie hic ita dictis, vel proprius ſubſtituendus eſt terminus, vel, ni id permiſerit loquendi conſuetudo, *proprius* minimum *ſignificatus* pathologicus tribuendus. Dici autem haud incongrue etiam poſſet hic morbus, *morbus verminoſus*. Hujus igitur, ſeu vermium pathologice dictorum, nomine in morborum catalogo venit ille ipſe ſtatus, qui conſiſtit in præternaturali vermium in viventibus præſentia.

§. 7. Plura huc trahi poſſent & ſubjungi, quæ vel ad breviter tactam (§. 3—5.) *Helminthologiam medicam*, vel ad proxime (§. 6.) ſubſtratam ejus *noſologiam definitivam*, ſive illuſtrandam, ſive ultra comprobandam, ſive à dubiis contra illam ejusque uſum movendis liberandam, aliquid conferrent, niſi pagellarum harum limites ea excluderent. Aliqua tamen hic non plane prætereunda ſunt.

§. 8.

§. 8. Primo quidem cogitari posset, à nemine non pro caussis morborum haberi vermes, atque hoc nomine eos in pathologicis produci, & præterea ea omnia (§. 3—6.) cuivis sponte obvia esse, eademque denique parvi momenti. Atat *priori* nomine morbus ipse verminosus, & caussa ipsius, male confunderentur, & si dicta obtineret ratio, vermes in illa de caussis morborum doctrina tantum locari deberent, non autem in morborum catalogo pathologico, quo quippe non ætiologica tantum, sed & ipsi morbi tractandi indicantur. Quod ad *secundum*, si quidem ista adeo facile omnibus obvia esse possunt, cur attamen obvia non sunt, nec talia esse observantur in vulgaribus de hoc argumento doctrinis? Si *denique* parvi, ideo tamen certe haud nullius, sunt momenti. Verum nec ea putari possunt parvi ponderis esse in systematica morborum pathologia. Sic etenim evitantur, quæ minoris hic sunt, & sæpius nullius, momenti, quin nonnunquam prorsus aliena, ut illa, quæ ad *Physicam* potius, & *Historiam naturalem*, quam huc spectant. Ita quoque non facile, ut alias fieri solet, negliguntur, atque exactius pulchriusque poni possunt, & extricari, adeo necessariæ hujus ab aliis morbis, quibuscum facile confundi possit, *distinctiones*, ejusdemque in suas *species divisiones*, juxta quarum varietates variæ demum solidioresque *indicationes*, & juxta has exactius adornandæ *curationes*, dijudicandæ sunt. Quæ quidem omnia enucleatius hic tradere non teneor, cum non systema condere, sed ex doctrinæ hujus systemate ea depromere constitutum habeam, quæ hujuscemodi specimini inaugurali congrua esse possint. Sequentia tamen strictim adjicere liceat.

§. 9. Res peregrinæ, Medicis dictæ, ipsæ quidem non sunt morbi. Earum tamen, eo ipso, quum sint, ut dicuntur, peregrinæ, præternaturalis in vivis existentia statum morbosum omnino constituit. Ejusmodi morbi in systematica Pathologia proprium sibi vindicant locum, &, ut a quibusvis aliis rite discernantur, apte dici possunt *morbi obsidionales*. Hisce accensendi sunt vermes, pathologice dicti. Qui morbus proinde æque bene appellari posset *obsidio verminosa*, ac *morbus verminosus*, ut perinde fuerit, sive priori, sive poste-

posteriori nomine illum insigniri placuerit, modo is discernatur à quovis alio *statu verminoso*, quæ vox latioris est significationis, quatenus non hunc modo, sed quemvis alium statum, vel vermibus ingenerandis aptum, vel ab his oriundum, adeoque & quævis ab illo dependentia symptomata complectitur.

§. 10. Reliquæ *distinctiones* hujus ab aliis morbis, qui in foro pathologico nonnunquam nimis impropriè vermium, & morborum verminosorum, nominibns veniunt, ut ab umbilicalibus, cardiacis, capillorum, digitorum vermibus, Germanis inde dictis: *der Geiz-Herz-Haar-Wurm, der Wurm am Finger*, quibus nominibus technice loquendo plane alii veniunt morbi, ut: Herpes, faciles sunt panaritium *cet. Divisiones* autem petendæ sunt à diversitate *subjectorum, sedis vermium, vermium ipsorum, causarum, symptomatum cet.* Ab hisce diversitatibus diversa dependet circa hunc morbum adornanda *therapia*, tam quoad illum *præcavendum*, quam quoad eundem *curandum*.

§. 11. Ex præmissa hujus morbi notione (§. 6.) & subjuncta (§. 9.) distinctione sequitur, non omnem statum verminosum esse morbosum. Paradoxon hoc non amplius dubium esse poterit, si vitæ nostræ in vermium consortio ubique degendæ conditionem consideraverimus. Vermibus, & verminosis seminiis plurima scatent. Millenis itaque modis hujuscemodi hostibus non possumus non esse obnoxii. Quam misera ergo nostra sors esset, si toties, quoties vel cibo, & potu, vel aëre, horum seminiorum gravido, fruimur, & insecta hæc ingerimus, ab iisdem morbose semper afficeremur. Sed contraria nobis solatio est experientia. Prospexit nobis vitæ & sanitatis nostræ Autor, qui eam fecit naturæ & virium corporis nostri conditionem, ut non nisi nostra ipsorum culpa nobis nocere queant. A natura nobis data est ea ventriculi nostri vis concoctrix, quæ facile ista omnia sine noxa subigere possit. Comprobant idem eorum exempla, qui quævis vermium plenissima e. g. Caseos, olera, carnes *cet.* comedunt, & tamen à vermibus magis immunes existunt, quam qui à similibus sibi quam maxime cavent. Ratio hujus phænomeni in promtu est. Congruam sibi matricem postulat verminosa progenies, qua

hæc

hæc foveri poſſit, evolvi, & enutriri. Eam præbet viſcoſa & putredinoſa materies. Hanc ingenerat ventriculi debilitas, ejusdemque perverſa digeſtio. Fractis concoctionis primæ viribus ſubigi amplius nequeunt vermes, vermiumque ſeminia, undecunque illata. Ex quibus proinde pateſcit, non omnem ſtatum verminoſum morboſum eſſe. Quid? quod ſunt, qui eos interdum utiles eſſe, & neceſſarios, in infantibus potiſſimum addephagia laborantibus. vid. CLERIC. in Hiſt. Nat. C. 14. coll. J. J. NEVHOLDI *obſerv. Pathologico - Therapeuticæ* Altorf. 1737. Quæ vero ſententia adhuc dubia eſſe videtur.

§. 12. Morbus hic denique conſiſtere dicitur partim in *vermium*, partim horum in *viventibus præſentia*. *Prius* quidem, quod omnes reliqui *ſtatus verminoſi*, vel ad cauſas, vel ad ſymptomata, illius referendi ſint, vel in ſe talis non ſint morbus; *poſterius* autem, quod morbus non niſi in viva cadat, nec mortua, gratiſſima tum maximè vermium pabula, amplius ægrotare certè non dicantur.

§. 13. *Vermium* in primis viis hoſpitantium varias faciunt *claſſes*. Alii quinque, quin plures, alii vero pauciores enumerant. Cum vero omnium conſenſu hominibus infenſi dentur vermes, *minus ordinarii*, & *ignotæ ſpeciei*, quibus proinde nullus certus locus aſſignari poſſit, Botanicorum more hos *heteroclitorum* nomine una comprehendam claſſe, reliquos altera. Solemniores notioresque vermes *triplicis* ſunt *ſpeciei*. *Primæ* nempe *Lumbrici*, ita dicti ob ſimilitudinem, quam habent cum lumbricis terreſtribus. Horum præſentia omnium frequentiſſima eſt. Eorundem alii *albidiores* ſunt, procul dubio ſincero chylo veſcentes; alii *rubri*, *nigricantes*, qui impuriori chylo, & ſanguineo latice una nutriuntur, prioribus maligniores v. TVLP. *l.* 2. *Obſ.* 49.

§. 14. *Secundæ ſpeciei* vermis *tænia* eſt, ſtupendæ ſæpius longitudinis. PLINIVS mentionem facit triginta pedum longi. Ill. BOERHAAVIVS ſe latum triginta ulnarum vidiſſe ſcribit. Ipſe Excell. Dn. PRÆSES aliquoties Tubingæ obvias expulit aliquot ulnarum longas, & in uno eodemque ſubjecto per vices primo quatuor, dein duarum, poſtea decem, & denique ſex ulnarum longa hujus vermis fruſta.

§. 15.

§. 15. Hujus classis vermium plures iterum alii faciunt species præcipue perhibentes, alios cum, alios sine internodiis existere. v. SCHACH: *Diss. de Tænia.* Eos PLATERUS *l.* 3. *Obs.* non pro veris vermibus agnoscit, sed intestinorum quasdam membranas è chylo viscido genitas esse vult. De cucumerinis conf. Cel. KALTSCHMID *Diss. de vermibus* §. XXV. qui ita de illis: *Dicunt quidem aliqui Autores, quod partes hæ sive articuli omnes cucurbitini vermes sint, qui morsicatim sibi adhæreant, sed nescio sane, quo fundamento vermes hi in intestinis ita locari possint, ut minimus proximum paulo majorem in una præcisè extremitate semper mordeat, & hic subinde proximum paulo majorem, donec ad maximum isto ordine perveniatur, qui iterum proximum paulo minorem pungat, & hic subinde proximum paulo minorem.* Et laudatus. NEUHOLD l. c. (§. *IV.*) scribit: *multo minus attendi meretur locus* Jo. RIOLANI *in Encheiridio Anat. L. II. p.* 108. *ubi dicit: Intestinorum tunica interior exspoliatur & secernitur, quæ creditur conversa in vermem oblongum, quæ tænia dicitur, de quo legendus* Andr. SPIGELIUS *in libello de lumbrico lato.*

§. 16. Tæniæ præsentia, quamvis, quam lumbrici, tardius molesta fiat, eo tamen ominosior est, quo serius illa detegitur. Totum intestinorum tractum illa sæpissime occupat, illique diutius & pertinacius inhærens difficilius, prætereaque rarius, integra expellitur, & non omnibus expulsis frustis denuo celerius increscit.

§. 17. *Solitarium* hoc esse insectum, unde GALLIS le solitaire audit, vulgo creditur. Consociatum vero existere docent observationes in canibus, & quibusdam aliis quadrupedibus. Multiplicem quoque fuisse in homine nonnulli observarunt.

§. 18. *Tæniæ* & *cucurbitinorum* cognatio valde obscura est. Si quid quidem conjicere licet, hos ab illa differre, nec dum evictum esse videtur, quum horum præsentia fidum illius signum præbere affirmant celeberrimi Practici.

§. 19. *Tæniæ* descriptiones, & icones, nitidissimæ, quæ hodie prostant, notæ sunt. In illis omnibus capite prædita describitur, &

depingitur. Sunt tamen, qui contrarium habent. Ita Cel. LIEVTAVD *in ſynopſi praxeos med. p. 242. capite*, ſcribit, *quodam donari hunc vermem, nusquam inter innumeros noſtro examini ſubjectos vidiſſe contigit, quin potius illum in ſectione cadaverum utrinque acuminatum reperimus*, addens tamen: *ſed illud dubium in medio relinquimus.*

§. 20. *Tertiæ ſpeciei* primæ claſſis vermes ſunt *aſcarides*, vermiculis caſei non abſimiles, quamvis talis motus ſaltatorius in illis, non ut in hiſce, deprehendatur. Sunt vermes tenues, breves, à parte anteriori, & poſteriori, acuminati.

§. 21. Nonnulli ſtatuunt, eos præſentiæ ſuæ documenta exhibere tempore plenilunii, & novilunii iterum evaneſcere, vel ſaltim tranquilliores fieri, & in generatis à parentibus hæmorrhoidariis hisque moliminibus hæmorrhoidalibus imminentibus pruritu ſuo continuo ſanguinis affluxum verſus inteſtinum rectum provocare, qui ſenſim ſenſimque in conſuetudinem abiret, indeque etiam evenire, quod remedia hæmorrhoidalia immediatè, & *ſpecifice*, in inteſtinum rectum agentia contra hoſce vermiculos valde egregiam præſtare poſſint utilitatem.

§. 22. Vermes hi, quamvis anthelminticis externis potius, ſedi eorum propius applicatis, exterminari queant, nova tamen & numeroſa ſoboles facile iterum naſcitur ex reſiduo eorum ſeminio copioſo. Ceterum reliquis minus periculoſi exiſtunt, quamvis neglecti graviora quoque incommoda poſt ſe trahere queant.

§. 23. Lumbricis, tæniis, & aſcaridibus nonnulli *quartam* addunt vermiculorum *ſpeciem*, exilium, teretium, excrementis infantum inhærentium. Sed hi ſunt fetus lumbricorum tractu temporis in horum molem excreturi.

§. 24. Alteram (§. 12.) claſſem, vermium inteſtinalium abſolvunt *heteroclita* illa animalia plane inſolitæ fabricæ, quæ lacertas, ranas, viperas, aliaque inſecta aliqua ſimilitudine referre dicuntur. v. *A. C. L.* an. 1726. Nov. p. 496. ubi exemplum allegatur vermis ſub viperæ forma cum □ excluſi.

§. 25.

§. 25. De hisce extraordinariis intestinorum incolis plura habent VANISLIERI, ANDRY, LECLERC, & BIANCHY, qui multi erant in illarum historia tradenda.

§. 26. Neque tamen in intestinis promiscue nidulantur, sed modo hanc, modo istam, sibi suæque naturæ convenientiorem, intestinorum partem inhabitant. *Lumbrici* in tenuibus præsertim commorantur, & potissimum in ileo, *ascarides* in crassis, maxime in recto. *Tæniæ* in utrisque sedem suam figunt.

§. 27. De *vermium origine* diversæ prostant sententiæ. Putredini, pituitæ lentæ, corruptæ & crassæ, ex pravis alimentis partim, partim ex vitiata stomachi coctione oriundæ, suos illos debere natales, existimant nonnulli, adeoque *generationem æquivocam* adoptant. Quæ vero sententia dudum neglecta est. Præcipue REDI suis experimentis demonstrat ex putrefactis nullum animal unquam generari, nisi animal quoddam semen suum in corpus putridum antea deposuerit, neque ex carnibus putridissimis vermes unquam generatos, quando aër adcurate exclusus fuerit. MALPIGIUS ea de re pariter experimenta fecit, & frustula carnis per longum tempus humo sepulta examinavit, nec unquam in illis vermes deprehendit.

§. 28. Profecto *ut homines non à vermibus, ita vermes non ab hominibus, sed vermes à vermibus generantur*, adeoque vel jam nati, vel nascituri, cum ipsorum seminio in corpus humanum deferuntur. Patent enim ipsis portæ, per quas intrare possunt; adsunt vehicula, quibus ingeruntur, cibi, potus, aër respiratione attractus, sordes in ano relictæ. Nacta sic ipsis amica matrice in primis viis progenerantur, atque educantur. Neque ipsis denegatus est introitus in intimiores corporis nostri partes.

§. 29. Præterea vermes ab origine hominibus congenitos esse, & per traducem velut propagari, omnibus sanioribus Philosophiæ principiis repugnat.

§. 30. Quæ vero circa vermium originem moventur dubia, ea partim non repugnant supra allatæ sententiæ, partim ad usus medicos

 parum,

parum, aut nil, conferunt. Hæc tantum addo. Qui vermes humanos alios esse statuunt quam illos, qui extra corpus humanum deprehenduntur, ii urgent illorum ab his diversitates. Has equidem nemo negaverit, sed utrum illa discrimina essentialia sint, an accidentalia, prius illos demonstrare oportet, quam inde concludere possint, eos esse plane diversos. Locorum, nutrimenti, diversitas miras producere potest eorum varietates, eapropter haud mox pro essentialibus discriminibus habendas.

§. 31. Sed hæc (§. 30.) ut illa (§. 27—29.) de vermium origine in transcursu tantum. Hic enim non de vermium, sed de *morbi verminosi* origine agendum est. Missa itaque illa, suisque tutoribus relicta, vermium *ætiologia* ad nostram, *medicam* nempe, devenio. In hac de morborum, non de aliarum rerum causis, & originibus, dispiciendum est. Causæ ergo præsentiæ vermium in nostra *Helminthologia ætiologica* indicandæ sunt.

§. 32. Singulari conditoris consilio factum est, ut etiam excrementa existentium, ac quævis destructa in novos denuo usus convertantur, ut ita aliis inutilia facta, & vel inimicissima, aliis existerent utilissima, gratissimaque. Ex eo quoque vermium existentia, tantaque eorum in nostra tellure copia, judicanda est. Usus eorum alios aliis relinquo Physicis, utpote huc non spectantes. Quibusvis animalibus datus est instinctus ad sui conservationem, generisque propagationem. Hoc ad quævis ipsis congrua pertinaciori feruntur stimulo Simili vermes ad res mucosas & putrescentes. Has ergo eorum, vel matrices, vel nutrices, esse, communi confirmatur observatione. Eas feturæ huic habiles esse, ipse in iisdem copiosus proventus in macrocosmo testatur ubique. Idem & ita se habere in microcosmo, nullum est dubium.

§. 33. Quævis ergo cutis, morborum cutis, exanthematum, febrilium, & non febrilium, seu, quod alias magis obscure dicitur, chronicorum & acutorum, oris, in quo quicquid inter dentes relinquitur, insectorum minimorum incredibili copia refertum oculo ar-

mato

mato deprehenditur, genitalium, ani, post fæcum excretionem non depurati, aliæ dictæ notæ impuritates, undecunque natæ, vermibus concipiendis fovendisque favent.

§. 34. Ingenerandis ejusmodi impuritatibus maxime obnoxia observantur intestina, unde, cur *intestinales vermes* omnium frequentissimi sint, intelligitur. Hisce (§. 32--34.) ni fallor, comprehenditur certa & primaria hujus mali ætiologia (§. 30.) Ex his, inquam, incolatus hujus verminosi *proximiores* colliguntur *causæ*, ex quibus porro *remotiores* facile deducuntur.

§. 35. *Causæ* nempe hujus morbi *remotiores* eædemque tam *externæ*, quam *internæ*, sunt quævis corpus ita inficientia, ut: habitaculorum, indusiorum, lectorum, variorum vitæ generum, eduliorum, potulentorum, squalores, carnes proinde putrescentes, ▽æ impuræ, lac, caseus, olera, farinacea ita inquinata *cet.*

§. 36. Qui fiat, ut qui ab omnibus hisce sibi cavent, & munditiei studiosissimi sunt, nihilominus sæpius verminosi observentur, quam illi, qui omnia ista devorant, omnisque generis spurcitiei expositi sunt, id supra pridem dictum est. Qui benè ingerunt, nec benè digerunt, & egerunt, ii ejusmodi malam dispositionem sibi non possunt non contrahere. Nimia vel optimorum ingluvies necessario malam efficit digestionem. Male digesta corrumpuntur, & celerius abeunt in lutosam, putrem, saburram, relinquunt itaque verminosam illam sentinam.

§. 37. Præterea ex præstructis facilè perspici potest, cur infantes, pueri, fœminæ, lautam & otiosam vitam agentes, morbisque putridis laborantes, toties vermibus adfligantur. Id unum monendum esse censeo, plurimorum morborum, in quibus vermes observantur, ut plurimum vermes non esse causas, sed hos illis debere suam existentiam. Erronea ergo censenda est eorum pathologia animata, qui e. g. quasvis cum vermibus conjunctas febres putridas aliosve morbos exanthematicos, chronicos, acutos malignosve ad pestem usque, à vermibus nasci perhibent.

§. 38. *Communiores* dictæ *causæ* manifestæ sunt, *peculiares*, quibus efficitur, ut in his illisve, alii præ aliis, existant vermes, obscuriores esse videntur. Hoc tamen ratum habemus, *lumbricos* teretes, & latos, cum assumtis per os ingeri, *ascarides* autem ani immunditie allici, præsertim sub diuturniori, illo patente & spurcato, mora in cloacis, æstivo præsertim tempore insectorum plenis, quæ ejusmodi sterquilinia avidissime appetunt, inque ea sua deponunt ovula. Quod, ut similia, non satis perpendunt, quos ea circa sanitatis regulas socordia tenet, ut os anumve purgare, molestum habeant.

§. 39. Quæ denique reliquæ *privatæ* sint causæ, cur alii præ aliis verminosi evadant, id pariter ex præmissis facile interpretari licet. Vermibus præ aliis obnoxii observantur juniores, præsertim à sexto ætatis anno ad pubertatem, (rarius enim iis affliguntur lactentes,) dein senes, hominesque sequioris sexus. Nec mirum, priores enim natura magis pituitosa gaudent, & nimia ingluvie incongruorum alimentorum ventriculum debilitant, primamque digestionem lædunt. Senes ob defectum caloris vitalis fractasque primarum viarum vires pariter malè digerunt, maleque digestis verminosæ colluviei fomitem præbent. Pulchrior sexus, qui dici fortè mallet, quam sequior, ob diætæ rationem, ob vitæ genus otiosum, ob morbos ipsis familiares, ob habitum corporis molliorem, & debiliorem, ad ingenerandam lentam, luteam, putremque pituitam proclivior est.

§. 40. Specialiores quæstiones, quæ in ætiologia hac moveri possunt, Cel. SCHACHTIUS *in institutionibus Medicinæ Libr. VI. Cap. XVII. §. VIII.* ita *profert: unde intestinalium vermium origo? An ex putridis humoribus in intestinis contentis oriuntur? an vero ex ovulis producuntur? Unde illa ovula in corpus nostrum perveniunt? An ab insectis quibusdam excernuntur, & vel cum aëre vel cum alimentis deglutiuntur? an vero vermes nobis coævi statuendi, eorumque seminia, vel ovula à nostris parentibus cum semine paterno aut humoribus maternis ad nos delata fuerunt, qui suis iterum parentibus suos vermes debuerunt, & sic porro. An ergo ex primo Adamo ad nos usque per traduces quasi propagati sunt lumbrici? an verior nonnullorum sententia,*

qui

qui censent, vermes humano generi coævos sua ovula in intestina deponere, quæ cum fæcibus excreta, in herbas deposita, dein ab hominibus devorata in eorum intestinis excluduntur? sed ad hæc & similia respondere partim non est hujus loci, partim jam responsum est in antecedentibus.

§. 41. Missis itaque ulterioribus *ætiologicis* ad *symptomatologiam* progredior. Ec quæ vero isthæc hic expendenda postulat? Forsanne vermium symptomata? Mirari possent, & ad hoc quæsitum, obmutescere, qui aliâs aliter sentiunt de ritè adornando hoc articulo pathologico, & nihilominus vix audito illo ad idem affirmando respondere, absurdum esse, facile intelligunt. Sed hoc illud ipsum est, quod volo. De vermium symptomatibus omnino heic nulla est quæstio. *Symptomata accurate* loquendo morborum ipsis subjectis inhærentium sunt effecta. Vermes, ut dictum, non sunt ipse morbus, de quo hic agitur, quamvis sint *causa* ejusdem, eademque quidem *materialis* tantum, *formalis* enim in illo ipso consistit statu præternaturali, qui ex eorum præsentia resultat. Nec vermium symptomata ullo sano sensu dicerentur, quæ in illis occurrerent symptomata, illa morborum, quibus ipsi afficerentur, non ipsorum vermium symptomata dicenda essent, quæ vero sic dicta, non huc, sed ad morborum ipsorum vermium Pathologiam spectarent. Quid vero hæc ad nostram? nisi quidem velimus, illa morbi, de quo jam dispicimus, inde mutati indoli causisque accensere. Is etenim certè præsentibus his incolis, ipsismet morbose affectis, aliam induit faciem, aliaque proinde etiam symptomata producit. Quod vero ad priores doctrinas, nosologicam quippe, & ætiologicam, haud vero ad hanc symptomatologicam, referendum esset.

§. 42. Præterea quod de omnibus, idem & de hujus morbi *symptomatibus* tenendum est. *Symptomata* sunt morborum ejusdem subjecti, quod illis afficitur, effectus. Hi effectus vel iterum sunt veræ ulteriorum morborum causæ, unde, quæ dicuntur, emergunt *symptomata symptomatum*, pro concatenata causalitatum serie in exactiori Pathologia, debite ordinanda, vel non iterum veræ sunt *causæ*, sed *conditiones*, sub quibus aliæ veri nominis causæ, effectrices puta, alios effectus edere possunt. Quod momentosum discrimen in Pathologia, quæ

quæ ad ſolidiorem praxin ſatis apta eſſe poſſit, pariter nunquam negligendum. Plurimum enim refert propius in ea intelligere, utrum circa has illasve potius, an circa utrasque ſimul, & quomodo, dato hoc vel illo caſu, circa utrasque noſtras debitè inſtituere liceat curationes.

§. 43. Denique ab ipſo morbo ejusdem *ſymptomata*, & ipſa *ſymptomata primaria* à *ſymptomatum ſymptomatibus* probe diſcernenda ſunt, ut intelligamus ritè, quo ſingula ordine tractanda ſint.

§. 44. Quæ vero omnia ad lectos ægrotorum præcipue enucleatius ita §. 41—43, perpendenda ſunt, ea hic in compendio tantum exhibere jubeor. Verminoſæ enim colluviei inteſtinalis phœnomena & effecta diverſa heic ne quidem omnia enarrare licet, ne dum fuſius explicare. Eorum nempe alia *primaria* ſunt, alia *ſecundaria*. *Illa* privata maximè, in ipſis inteſtinis occurrentia, *hæc* communiora, & publica. Hæc ut ex illis interpretanda, ita & iisdem poſtponenda ſunt. Priora illa ſymptomata, & ſymptomatum horum ſymptomata *primaria* ſunt: variæ in partibus his irritabilibus moleſtiæ, vel à ſolo eorum reptatu oriundæ, pruritus præſertim in ano ab aſcaridibus, graviores morſicationes, roſiones, excoriationes, à lumbricis præſertim, qui ex teſtimoniis cel. Naturæ Curioſorum, ut LINNÆI *in Syſt. Nat.* ed. 12. T. I. P, II. p. 1076. & PALLAS *in diſſ. de infeſtis viventibus intra viventia p.* 13, aculeati ſunt, & aſperi, ut digito contra eorum aſperitates ducto inque tabula prorepentes, retracti ſtrepitum edant. v. RAJUS in *Hiſtoria Inſector.* p. 2.

§. 45. Privatis inteſtinorum malis eapropter porro accenſenda ſunt à prioribus dependentia graviora harum partium tormina, ſpasmi, inflammationes, quin imo perforationes.

§. 46. Prædictis (§. 44. 45.) incommodis addenda quoque ſunt: inſectorum horum excrementa, quibus tubus inteſtinalis in cloacam quaſi convertitur. Deinde continuum & celerrimum eorundem augmentum, quoad molem, numerum & copiam, indeque evenientes indies graviores obſtructiones, atque oppletiones, chyli porro ab illis

con-

consumtio, ejusdem ab eorum spurcitie corruptio, funestum illud malum iliacum ab illis in unum glomum sæpe convolutis. Alvus nunc fœdis dejectionibus præcipitata, nunc retardata, & adstricta, dejectiones cruentæ, tenesmus, maxime ab ascaridibus, ventriculi intestinorumque debilitas, motus harum partium peristalticus perturbatus, depravata in iis digestio, dyspepsia, flatulentiæ, ructus, vomitus, si in ventriculum irrepunt, dentium fremores, oris fœtor, ptyalismus potissimum jejuno ventriculo.

§. 47. Quæ, quod hic præcipue notandum venit, saburra verminosa relinquitur, nec eis, & quod toties fieri solet, datis vermes necantibus, neglectisque una expellentibus, ea omnium funestissima est, & infelicissimæ putredinis genetrix.

§. 48. Ex commemoratis, quæ intestina privatim ita experiuntur, *symptomatibus* reliqua, inde se latius diffundentia, facile deducuntur. Publicus est horum viscerum consensus cum reliqua œconomia animali, unde hæc universa, ne ipsis quidem animalibus functionibus exceptis, obsidionis hujus injuriis usque adeo obnoxia est, ut illa sic incredibiliter perturbata, striges comedisse videantur nervos verminosorum, & miseri hi ex fatuorum superstitione habeantur carminibus, veneficiis, artibusque magicis, & diabolicis incantati, atque effascinati.

§. 49. Dicta (§. 44—47.) nempe primarum viarum symptomata primaria totidem aperiunt primarias scaturigines *malorum symptomaticorum secundariorum.* Inde enim, & animi, & corporis, inque hoc quidem non modo fluidarum, sed & solidarum partium, ac quoad utrasque, tam materiæ, quam motuum morbi emanant, *e. g.* spissitudines, oppletiones, putores sanguinis, & reliquorum humorum ab illuc delata materia verminosa pituitosa, vel putrescente, vel jam putrida, præsertim ea, a vermibus mortuis relicta. Inde obstructiones pessimæ, & ab his se- & excretionum anomaliæ, defectus, & suppressiones, vel etiam excessus, morbi chronici, & acuti, febres intermittentes, & continuæ, putridæ, malignæ, quæ eatenus recte dicuntur

C *ver-*

verminosæ, discernendæ vero ab illis, aliunde inductis, malignis, quibus vermes ex accidenti accedunt, in se non verminosæ. Id quod pariter de aliis morbis, quibuscum aliquod verminosum complicatur, dicendum est.

§. 50. Huic symptomatum syndromæ adjungendæ sunt plures aliæ frequentiores sequelæ symptomaticæ v. g obstructiones glandularum, maxime mesariacarum, vasorum lacteorum, unde atrophiæ, rachitides, arthritides, ventris inflationes, anxietates, transpiratio, vel suppressa, vel fœtida vermesque olens, ejusdem putoris urina, & copiosum putridum sedimentum verminosum in fundo matulæ relinquens, fœtore & reliquo suo habitu verminosam indolem prodens, oris & faucium, nunc siccitas, nunc mucosa molestia, faciei livor sub oculis, adque labia, aspectus luridus cet.

§. 51. Porro cephalalgiæ, narium hæmorrhagiæ, dolores ex abdomine vagi, fixi, continui, intermittentes, addephagia, voracitas sine incremento corporis, adpetitus sæpe caninus, nonnunquam etiam prostratus, frigidorum insuetorum appetentia, sitis, nausea, tussis sicca, sæpius ferina, convulsiva, pavores nocturni, somnolentia, insomnia, singultus, spasmi particulares, universales, convulsiones, epilepsiæ singularis notæ, miris agitationibus conspicuæ, quæ ad fascinum referuntur, & sæpe omnem fidem superant, animi deliquia frequentia, deliria, blanda & furiosa, seu melancholica & maniaca, ecstases, aphoniæ, surditates cet.

§. 52. Nonnunquam perrosis intestinis in cavum abdominis irrumpunt lumbrici, malaque ascitica & tympanitica producunt v. *Blancard. Anat. pract. cent.* 1. *obs.* 54. ubi aliquando abdomen, inguina & umbilicum, perforasse leguntur, qui casus in infantibus ob laxiorem eorum contextum facilius occurrunt. Ceterum & ductus excretorios, choledochum, & pancreaticum, obsident, unde icterus, & singularia digestionis vitia oriuntur. Abortus quoque provocare posse testantur A. E. L. Sect. V. p. 285.

§. 53.

§. 53. Verum verminoſa hæc progenies non ſolum dictos, aliosve connexos, morbos excludit, ſed quosvis alios præſentes mirum in modum anomalos reddit, & exacerbat. Hypochondriacos, hyſtericas, inquietiores reddit, arthriticos affectus auget, febres, hæmorrhagias, anomalas facit, plethoram ſimplicem cacochymicam reddit, cacochymiam præſentem auget. cet.

§. 54. Omnium dictorum (§. 47—53.) phænomenorum rationes, modosque fiendi, fuſius hic explicare non licet. Majoris voluminis ſcriptum id poſtularet. Præterea illas ipſe dictorum nexus, ni fallor, maximam partem ita prodit, ut fruſtra prolixior adderetur explicatio. Supereſſet forte, ut *ſemiologica* jam explanarem fuſius, at nec hocce poſtulatum hujus eſſe loci, credo, eo quod illis ipſis prioribus jam ſatisfactum ſit ſatis ſuperque.

§. 55. Taceo, quæ hic, & alias, longis catalogis vulgo recenſentur *ſigna*, maximam partem nil certi habere, & ſæpius adeo *æquivoca* eſſe, ut ne vel junctim ſumta aliquid probent, quin imo haud raro ſint plane erronea. Hæc ergo, ſi quid quidem hic ultra præſtandum eſt, removenda ſunt, & ex illis propius examinandis potiora ſeligenda, ac denique, ſi, quæ ſunt, *univoca* maxime accerſenda, & indicanda. Erronea ſæpius eſſe de vermium exiſtentia judicia, & centies hos accuſari hoſtes revera non exiſtentes, magnorum Practicorum teſtimonia docent. In exemplis frequentioribus ſunt *pruritus* in ano naribusque, harum *frictiones*, *convulſiones* infantum, quæ ut plurimum æque erronee accuſantur, ac in infantum convulſionibus *dentitio difficilis*, longe alias plerumque agnoſcentibus cauſas. Si quidem ne plane aſymbolos hic diſcedere velle videar, ab erroneis magisque ambiguis minus ambigua, & ab utrisque *certiora* hic ſeparanda ſunt; cum celeberrimis Practicis prævalentiora eſſe judico: Cardialgias inſolentiores, ſalivæ profluvium jejuno ventriculo, ſingulares ventris quaſi morſicationes, ani pruritus aliunde non repetendos, frigidorum & inſolitorum appetentiam, voracitatem ſine corporis incremento, & ſimilia, ceteris ſcil. paribus, aliis nempe eorundem phænomenorum cauſis abſentibus, id quod vero in ipſo praxeos exercitio dictu non adeo proclive eſt.

§. 56. *Certioribus* maxime, & *univocis* accenſenda ſigna ſunt, quæ ab halitu verminoſo ex ore, ex perſpirabili cutis, ex ſimili urinæ fœcumque alvinarum fætore petuntur. Singulari enim ipſisque proprio odore, medicis naribus æque benè ſe prodit verminoſa, ac multæ aliæ materiæ peccantes. e.g. varioloſæ, purpuraceæ, carioſæ, ſcorbuticæ, venereæ. Sed hæc diſcrimina rerum ab ipſa experientia diſcere oportet Medicos, id quod ipſis moleſtum habendum non eſt. Neque enim ipſos dedecet turpiorum ejusmodi morboſarum rerum minus grata exploratio, qua & hac in cauſa certiores fieri poſſunt ex ſecretorum conditione manifeſto verminoſa, niſi quidem ex recenſione aliorum idoneorum inſpicientium id exploratum habere poſſint.

§. 57. Tantum de morbi ipſius, de quo agitur, cognitione *noſologica*, de ejus *cauſis*, *ſymptomatibus*, & *ſignis*, quos articulos cujusvis morbi *pathologia* complectitur. Excipiat *pathologicam* hanc *theoreticam* doctrinam ejusdem *practica*. Iſta quidem longius jam producta eſſe videri poſſet, quam quæ huic proportionatas relinqueret paginas. Atat ſat ſpatii ſupereſt, niſi quidem à me heic non deſideranda deſiderentur. Tantus omnino eſt anthelminticorum cumulus, ut vel eorum nomina non caperent plures paginæ. Tantus inſuper diverſarum de eorundem effectibus, viribusque arcanis, ſpecificis, opinionum, & ſententiarum proventus, ut ejusmodi certamen hic iniri nequeat. Præterea farragine illa, qua ſcatet Materia medica, carere poſſumus, & utiliter acquieſcere paucorum comprobatorum ſelectu, prudenter facto. Quod vero ad illud ſententiarum divortium attinet, id neque hujus loci, neque mearum partium eſſe, exiſtimavi, qui polemica inſuper, ſpinoſa, & ſpecimini tyronis minus congrua eſſe ſentio.

§. 58. Sin a paucis, vel diæteticis, vel aliis minus neceſſariis diſceſſerimus, totum vermifugorum, fugandis nempe vermibus inteſtinalibus dicandorum, catalogum duo medicaminum genera complent, in eoque *digeſtiva*, & *evacuantia*, utramque abſolvunt paginam. *Digeſtiva*, puta, data *termino* huic venia, utpote *technico* Medicis receptiore, quæ laudabili digeſtioni opitulantur, & *evacuantia*, per alvum quidem maxime, ſed non per hanc ſolam, verum etiam per reliquas

liquas vias, ubi nempe materia verminosa, ex primis in intimiores vias resorpta, non amplius per illas eliminanda est.

§. 59. Duplici hac armatura, quamvis hostilem ejusmodi obsidionem, eandemque quidem tam *imminentem* præcaveri, quam *præsentem* oppugnari, vincique posse, eo confidentius contendo, quo certius id partim à multiplici, nisi mea, non quidem plane nulla, *Excell. D.* PRÆSIDIS tamen, *aliorumque experientissimorum* PRACTICORVM *experientia* comprobatum habeo, partim *à priori* idem demonstratu proclive esse video.

§. 60. Si ab autoritatibus Aliorum, doctrinis usuque exercitatissimorum, dicta fusius corroboranda essent, quam plurima omni exceptione majora excitare possem testimonia. Duo hac vice instar omnium sunto. Quæ alias tam operose traduntur anthelmintica, ea omnia *ill* CARTHEVSERVS *in tabulis formularum medicarum præscriptioni inservientibus paucis ita complectitur*:

Tab. XXIV. *exhibens anthelmintica quoad operandi modum & usum.*

I. Anthelmintica agunt 1) *materiam putridam mucidamque destruendo & educendo.* 2) *vermes necando & expellendo.* 3) *inertiam bilis corrigendo.* 4) *ventriculum debilem roborando.*

II. *Anthelminticorum generibus annumerantur*

a) *Balsamica moderate aromatica.* T. P. O. XII.

b) *Amara & amaricantia* T. P. O. XI.

c) *Mercurialia* T. P O. X.

d) *Laxantia & purgantia completa* T. P. O. XVIII.

Usus ex titulo & modo operandi patet.

Deinde J. H. SCHVLZII HOFFMANNIANA vox hæc est: ***Ad** vermes enecandos & expellendos quatuor medicamentorum genera commendare licet, mercurialia, amara, ⁺∘∘∘sa, & ⊖sa.* Vid. ejusd. *Pathol. special. Sect. VI. §. XXII. p.* 410.

§. 61. Si duumvirorum horum enumerata quatuor, aliorumque cel. virorum forsan plura, vermifuga propius adspicimus, facile intelligimus, ea dictis illis (§. 58.) duabus tantum classibus, nec pluribus

 con-

contineri, adeoque in illas, vitata *partitionis fallacia*, redigendas esse. Præter *laxantia* enim omnia reliqua, à laudatis viris recensita, solis, quæ addidit SCHVLZIVS, oleosis exceptis, revera eadem sunt, quæ *digestiva* nuncupantur. Quoad mercurialia dubium superesse posset. Sed *resolventia* quamvis intestinorum saburram pituitosam, adeoque & verminosam, digestiva habentur ab omnibus. Mercurialia vero præ aliis pituitosa potentissime resolvere, communi constat experientia. Eadem ergo, ut hic possint excludi, tantum abest, ut inter potiora hic referri mereantur.

§ 62. Quum vero in veritatis foro sola autoritas nil valeat, nisi divina fuerint ejus testimonia, à solo veritatis Autore expectanda, adeoque vel famigeratissimorum Autorum autoritates nunquam solæ, obiterque admittendæ sint, sed cautius semper examinandæ, cumque rebus ipsis comparandæ, me pariter hic teneri sentio, assertum meum (§. 58.), utut aliorum autoritate suffultum (§. 60. 61.), propius demonstrare, ne in aliorum placita jurasse, & a sola auditione habere videar, quæ adeo confidenter enuntiavi.

§. 63. Complexum illud est assertum (§. 58.) *complexa*, quod ajunt, *propositione* expressum, utpote *duplicis prædicati*. Anthelmintica nempe, vermibus intestinalibus maxime opponenda, in ea esse dicuntur, primo *digestiva*, deinde *purgantia*. Utrumque itaque distinctius demonstratum ire jubeor. Prius hac evincitur demonstrandi ratione: Digestiva ea sunt medicamenta, quæ digestioni laudabili opitulantur. Ea, quæ huic inserviunt, vermibus locum non dant, datumve ipsis non relinquunt, adeoque tam certè ipsis contraria sunt, quam certe contra amica ipsis sunt male digesta, & putrescibilia. Quæ vero vermibus contraria sunt, ea omnino anthelmintica habenda sunt & jure meritoque dicenda *Q. E. I.* Anthelmintica esse purgantia, multo minus dubium est. Purgantia ea sunt, quæ primas expurgant vias, quæ expellunt, quicquid in iisdem offendunt. Quæ ita operantur certe etiam quasvis obsidiones verminosas expellunt. *Anthelmintica* igitur eatenus sunt *purgantia Q. E. II.* *Anthelmintica* itaque certissime *sunt digestiva, atque purgantia Q. E. D.*

§. 64. Neminem fore credo, qui in rebus ad solidiorem praxin medicam spectantibus ejusmodi demonstrationes superfluas esse existimaverit. Sin tamen alterius asserti, tanquam per se clari, demonstratio minus necessaria fuisse putaretur, ejus modo usum propius considerari velim. Ita nempe melius intelligimus, qua nominis sui ratione anthelmintica dicantur purgantia. Differunt illa *gradu*, & *specie*. Agunt qua purgantia, quæ quævis tubo intestinali contenta expellunt, adeoque & vermes inibi nidulantes, horumque spurcas reliquias. Quatenus ergo communi hac sua virtute idem præstant, eatenus anthelmintica audiunt, non alio *specifico* nomine ita dicenda. Unde consequens: purgantia non esse *specifica* anthelmintica, nec dari talia. Sic altera ad alteram semper nos ducit veritas, levior nonnunquam visa, quam cui pressius demonstrandæ immorari oporteret.

§. 65. Similem necessitatem agnoscit, nec minorem usum habet, prioris asserti demonstratio (§. 63.). Ex ea pariter luculenter patescit, quæ sit anthelminticorum vermes, vermiumque nidos, destruentium ratio communis. Quæcunque nempe, ad bonam, vel conservandam, vel restituendam, digestionem faciunt, ea omnia verminosæ progeniei obstant. Id faciunt laudata amara, idem præstant quævis viscidum, & pituitosum destruentia. Ergo quævis sic dicta *resolventia*, quo potentiora, eo & potentius. Unde mercurialia omnium propè potentissima sunt glutinosa vermium domicilia, nidosque non modo, sed & ipsam eorum fabricam pituitosam, destruentia.

§. 66. Hæc planam monstrant sternuntque huic morbo occurrendi viam. Ita in promtu habemus certa, & comprobata, anthelmintica. Ita ea non de nomine tantum cognoscimus, sed & quoad eorum virtutes, modumque per hos operandi.

§. 67. *Amara* digestioni corrigendæ favent, & hac ratione anthelminticis rectè accensentur. An ideo *specifica* sunt? Ipsa bilis, aliaqne amarissima, vermes sæpius non abarcent, quod sane fieri deberet, si quidem per se illis inimica essent. Eadem est ratio seminis *cynæ*, & similium amaricantium. Cur ergo eorum usu toties torquentur infantes? Cur non substituimus alia, minus nauseosa, & idem præstantia.

§. 68.

§. 68. *Mercurialia* alias quoque pro ejusmodi *ſpecificis* habentur. Atat eadem & in aliis multis morbis præſtantiſſima præbent medicamenta, ubi viſcidum reſolvendum eſt. An ergo in illis iterum *ſpecifica?* Idem ſentiendum de pluribus aliis, ita ſalutari ſolitis.

§. 69. De Salſis pauca addere liceat. Notum eſt *Excell. D.* PRÆSIDI exemplum feminæ, quæ quoties *braſſicam ſalitam* comederat, tæniæ fruſtula excernebat. Poſſetne itaque *muria* forte illius *ſpecifici* loco haberi, darive? Certe non dabat *Excell. D.* PRÆSES ab hac opinione alienus, ſed potentioribus illum hoſtem citius certiusque expellendum eſſe judicabat. Vulgare experimentum apud BELGAS eſt, *aquam ſalſam marinam*, largius captam, vermes expellere. *Halæ Magdeburgicæ aqua fontium*, ex quibus ſal coquitur, vulgatiſſimum eſt anthelminticum. Circa *Halberſtadium fons*, ſalubritate valde commendatus, *Hornbuſanus*, de ſale culinari participans, incredibilem copiam vermium multis exturbavit v. J. H. SCHVLZ *Pathol. ſpec. S. VI. §. XXIII.* An iccirco ſal culinare, aut alia enixa, *ſpecifica?* Hæc, & ſimilia, ex indicatis principiis felicius ſane explicantur.

§ 70. Quam plana certaque ſunt, quæ de anthelminticis, horumque viribus (§. 58—60.), dicta ſunt, tam proclivis, & ſecura eſſe poterit iſtiscum inſtituenda huic morbo *medendi methodus*. Quemadmodum vero cujusvis morbi, ita & hujus, *duplex* exiſtit *therapia*. *Una* quippe *prophylactica*, quæ circa imminentem præcavendum, *altera*, vulgo *curativa*-dicta, quæ circa præſentem morbum removendum verſatur. De *illa* in vulgaribus therapiis altum eſt ſilentium, cum tamen præ hac omnibus medicinam facientibus curæ cordique eſſe oporteret. *Etenim*

Turpius ejicitur, quam non admittitur hoſpes,

ſemperque certe *melius eſt prævenire*, *quam præveniri*. Pleræque hic formatæ *indicationes* obiter vulgo non aliud præcipiunt, quam quod vermes enecandi ſint, eorum nidi deſtruendi, cumque his illi expellendi. Verum enim vero ita ne quidem præſentis hujus morbi curandi indicationes ſatis diſtincte exprimuntur, & præterea ſic ejusdem morbi præcavendi nulla habetur ratio.

§. 71.

§. 71. Cum *prophylaxeos* & *curationis* anthelminticæ *regulæ* maximam partem hic coincidant, brevitatis cauſa, illos non ſeparatim indicabo. Juxta omnium *primam*, quæ ſe nobis offert, *indicationem* ſemper ante omnia reſpiciendum eſt, utrum vel immineat, vel reapſe jam exiſtat, ejusmodi ſtatus verminoſus. Neceſſitas hujus moniti facile patet. Hoſtem metuere, & oppugnare velle, ubi nullus exiſtit, in ſe jam abſonum, & ridiculum foret, & hic inſuper valde noxium iis, qui ſine vermibus vermifugis fruſtra excruciarentur. Id vero ſæpius hodienum fieri comprobat vulgaris vermium ſuſpicio, toties animos multorum prehendens, & anthelmintica accerſens, ubi plane exulant vermes. Hoc vero terrore panico ſe turbari non patiuntur prudentiores Clinici, certiores ea in re fieri adlaborant, convocatis ſupra dictis ſignis (§. 54-56.). Si ex hiſce etiam nil certi eruere poſſunt, quod aliquando accidit, vel ſpectatores agunt, donec certiora ſe prodant, vel, ſi quæ accidentia ambigua vident, quæ medelam poſtulant, hanc ita dirigunt, ut expectationi ſatisfaciat, ſive fuerit, ſive non fuerit complicatus ſtatus aliquis verminoſus.

§. 72. Illuceſcente morbi hujus, vel imminentis, vel præſentis, certitudine, ultra inquirendum eſt: cujus is ſit indolis? Quæ ejus ad ſubjectum, cui inſidet, relatio? quæ ſpecies?

§. 73. His cognitis explorandum eſt, unde ejusmodi obſidio verminoſa, vel imminens, vel jam facta? An ab immunditie externa, a quo aſcaridum progenies? an ab indigeſtis? & quibus? an a nimia ingluvie, & inde orta ventticuli debilitate? Paucis, an a cauſis ſupra commemoratis, nec amplius hic repetendis?

§. 74. Porro ſymptomata conſideranda, & expendenda veniunt, & reliqua antecedentia, concomitantia, & conſequentia.

§. 75. Quæ hucusque propoſita ſunt praxeos anthelminticæ præcepta, ea in ipſo illius exercitio adplicatu perquam facilia ſunt, & ita comparata, ut reliquorum agendorum problemata tam plana, pronaque, tamque ſolutu facilia ſint, ut, quod CICERO *Ep.* 258. dicit, *Æſculapius* hic *poſſit præſcribere per ſomnium curationem valetudinis.* Iſtis nempe omnibus exploratis adplicanda ſunt anthelmintica dicta (§. 58.),

pro ipsius *morbi* hujus verminosi *indole*, *specie*, *gradu*, pro *subjectorum conditionibus*, pro *causarum*, *symptomatum*, *complicationum*, aliorumque quorumvis *accidentium* varietatibus, ex præmissa pathologia revocandis, & per individua sub ipso praxeos exercitio propius detegendis. *Individualem* enim *pathologiam*, *praxinque* in doctrinis scriptisque nostris medicis exscribi, tradique velle, idem esset, ac ἀδύνατα postulare, seu ea, quæ nulla ratione effici possunt.

§. 76. Anthelminticorum duo tantum posita sunt genera (§. 58.) Utrinque vero eorum plurima dantur. Selectu ergo opus est prudentiore. Seligenda & præferenda sunt *simpliciora* compositis, *efficaciora* inertibus, *tutiora* minus tutis, vel plane noxiis, usu *comprobata* ambiguis, *usitatiora* obsoletis, *diætetica* pharmacevticis, *gratiora* nauseosis, adeoque amaricantibus, *amaris* v. g. Sem. Cyn. Rhab. cet. *contraria*, vel plane *insipida*, ut, *mercurius dulcis*, minimum *salsa* aliis correcta, faciliusque corrigenda. Generalioribus quidem hæc continentur præceptis nostris medicis, sed ad specialiora ea facile revocantur. Unum alterumve in exemplis ponam. Vulgaris est opinio hostes hosce fortissimo impetu aggrediendos esse, qui tamen utplurimum certius expellerentur insidiis ipsis structis, quam tanto anthelminticorum armorum strepitu Et constat, à vermibus, à tænia adeo, ita liberatos fuisse multos, qui post multa fortissima purgantia ab iisdem adhuc vexabantur. Et quoties non adfliguntur verminosi vermifugis nauseosis, quibus æque bene substitui potuissent minus nauseosa. Taceo sæpe plane effœta, aliaque, quibus frustra sæpius torquentur miseri.

§. 77. Ad dictas (§. 55.) rerum rationes præcipue exquirendum est, an solis digestivis, an contra solis evacuantibus, an vero utrisque, prophylaxin, & curationem anthelminticam expediri consultius sit?

§. 78. Huic præcepto hæc connexa sunt: si in subjectis, quæ purgantia non facile ferunt, idem præstari potest per sola digestiva, per eadem idem quoque præstandum est. Præstari autem id ita posse, nullum est dubium. Notum enim est, eam esse intestinorum vim digestoriam motusque expultricis in illis potentiam, ut vel ipsa natura, sibi relicta, eos non toleret, & sola subigat expellatque. Cur ergo ita

adjuta

adjuta idem non possit præstare? Si vero ceteris paribus breviori manu idem expediri potest per laxantia, id non expediendum est longius producta curatione per digestiva.

§. 79. Quam maxime autem porro cavendum est, ne prioribus enecti vermes putrescant relicti, horumque cadaverum putrilago in humorum massam intimius resorbeatur, unde atrocissima, & longe graviora, quam ab ipsis vivis hisce hostibus, ingruunt. Præcepto huic repugnare videri possent modo (§. 78.) dicta. Vulgo enim id alii aliter proponunt, monentes ea ipsa ex ratione nunquam danda esse vermes destruentia, nisi simul vel interpositis, vel subjunctis purgantibus. Verum hoc præceptum non satis exacte ita exprimitur, quoniam non involvit alterum illud prudentioris praxeos præceptum, (l. c.) Dantur enim utique casus, ubi curatio solis vermes, ipsorumque saburram, destruentibus, apud teneriores fortiora non ferentes, absolvi potest, modo ista, sat larga manu, satisque diu continuentur. Hujus enim cautelæ neglectui debentur sinistri eventus, qui post data ejusmodi anthelmintica parcius data nec diu satis continuata, toties observantur.

§. 80. Quemadmodum duplex est ab hoc morbo verminoso imminens periculum, unum nempe, quod imminens, alterum, quod jam præsens, minatur *status verminans*, ab ipso *verminoso statu* semper probe discernendus, ita non promiscue circa utrumque versatur *prophylaxis* anthelmintica. Attentius itaque facto hoc discrimine, non exspectanda est ipsa hujus dispositionis verminosæ existentia, sed tempore curatius impedienda. Quo fine dispiciendum est, à quibus illa immineat causis? *v. g.* an ab immunditie externa, quæ removenda? an à diæta vitiosa, quæ corrigenda? an à primarum viarum viribus debilitatis, quæ restituendæ? an ab aliis causis, ex præstructa ætiologia repetendis, & debitis anthelminticis averruncandis. Hæc omnia solis diæteticis plerumque efficiuntur. Nato vero jam fomite hoc verminante, non quidem neglectis diæteticis, una in subsidium vocanda sunt commendata (§. 58.) anthelmintica. Danda sæpius sunt, copiosiusque, digestiva illa, quæ pabulum illud lutosum, vermibus concipiendis adeo aptum, destruunt. Addenda quoque, quæ idem illis subducunt, evacuantia. Hac methodo prophylactica pulchre certoque

effici

effici poteſt, ut innocentes infantes a vermibus, horumque inſidiis, aliisque innumeris inde pendentibus periculis liberi, valentiores excreſcant, adoleſcantque felicius.

§. 81. Pertinacius arma anthelmintica ſæpius retinenda ſunt contra hos hoſtes, donec ad unum omnes propulſi ſint, omnesque eorum reliquæ exturbatæ. Ipſa eorum pertinacia id poſtulat nonnunquam. Uno ſalvo ſuperſtite, nulla pax. Nova progenies celerrime augeſcens, metuenda. Nullo etiam relicto, vel ſola remanentia eorum purgamina novas alliciunt copias.

§. 82. Atat, ne aliena dictorum interpretatio locum inveniat, hoc addendum eſt. Pertinacius quidem contra hos hoſtes pugnandum eſt, ſed non ultra, ac dictum. Plane etiam ab illis liberatis primis viis, nonnunquam tamen perdurant verminoſa pathemata, non amplius ab ipſis vermibus, ſed ab eorum retrimentis, in ſanguinem reſorptis, oriunda. Sub hac rerum cataſtrophe putari poſſet, continuanda eſſe anthelmintica illa validiora. Quam infelix autem quæſo! hoc tum eſſet præceptum, ita conceptum? Quam funeſta juxta idem ita ſuſcepta curatio!

§. 83. Neque hic illud prætereundum eſt præceptum, quo jubemur lentè feſtinare. Non ſemper, ut fortè putatur, periculum eſt in mora. Diu ſæpe ſine vitæ diſpendio tolerantur obſidiones verminoſæ etiam graviores. Haud itaque juſto impetuoſiori feſtinatione, celeriusque repetitis, aut plane quotidianis, purgantibus pugnandum eſt. Quid? quod nonnunquam ab anthelminticis abſtinendum eſt, urgentibus gravioribus malis, prius curandis, à quibus quippe vitæ diſpendium citius expectari poſſet, quam à vermibus. Id quod de *febribus verminoſis*, & *verminantibus*, maxime tenendum eſt.

§. 84. De *aſcaridum prophylaxi & curatione* hoc notandum venit. Illa munditie circa notas eorum ſedes procuratur. Ad hanc parum conferunt remedia interna. Fruſtra itaque aloetica ſæpius celebrantur, facilius removentur externis, ipſis immediate applicatis. *v. g.* enematibus, ſeu, quod præſtat, ſuppoſitoriis, quæ vero aliquandiu continuanda ſunt, propter celeriorem relictis ovulis metuendam novam eorum progeniem.

§. 85.

§. 85. Ceterum πάρεργα sunt, quæ alias methodo huic anthelminticæ addi consueverunt, ut: *dulcia*, lac, sacharum, mel, quæ vel vermium gustui blandire, eosque clysmatum ope allicere, putantur, vel alio fine ingeruntur, *opiata* porro, illis inquietioribus sopiendis, *oleosa*, iisdem necandis, dicata. Unum addo circa horum usum gravissimum, minusque solitum, mihi visum *Excell. D.* PRÆSIDIS monitum. Necandis vermibus oleosa dicata sunt. Hos ergo necant, enectosque relinquunt in celerrimam putredinem abituros, v. c. in febribus data. Quanto, quæso! his laborantium damno. Ita alias innocentissimum oleum amygdalarum dulcium, v. g. infantibus variolosis, vermibus una obsessis, pro alvo lubricanda aut miasmate varioloso involvendo propinatum, certè variolosam materiam, vel benignam adhuc, in malignam convertit, vel malignam jam existentem maligniorem reddit. Tam facile data alias vel innocentissima, & fortè bono animo data, nocentissima fieri possunt, & lethalia. At bono etiam animo, sed malo artis consilio, talia dare, neminem sane excusat. Vincibiles errores culpam non tollunt, justoque serius introspecti certissime conscientiæ vermes, morsusque relinquunt.

§. 86. Plura quidem superessent, quæ huic addi possent helminthologiæ medicæ, sed paginæ hæ ista excludunt. Ne vero ea planè prætermittam, methodo BOERHAVIANA aliqua huic doctrinæ adjunctis comprehendere liceat *quæstionibus*, talibus quidem, ad quas maximam partem ex prioribus faciles peti poterunt responsiones: 1) Cur animalia, animalibus infestantur, rationalia quidem, & irrationalia, tantum non omnia? 2) Cur vermibus præsertim? 3) Cur hisce homines præ brutis, interque illos infantes maxime? 4) An præter macrocosmum microcosmus adeo verminosus, ac perhibetur? Nonne sæpissimè immerito incusantur vermes? 5) Nonne ratum manet, maximam vermium, etiam in stupendos moles excretorum, copiam per os, alvumque ejectam fuisse sine ullis prægressis concurrentibusve molestiis? 6) Nonne igitur frustra sæpius vermibus tribuuntur symptomata, cum illis alias aliunde conjuncta? 7) An lumbrici humani iidem, qui terrestres? 8) An ex eo, quod juxta Ill. LINNÆI computum in ter-

reſtrium quolibet centum, & ex RAV calculo centum & quadraginta annuli numerentur, & proinde circiter octinginti, vel mille centum & viginti aculei cuilibet eorum competant, idemque aſperi, & ad reptatus commodum ita facti, ut uncorum inſtar, tabulis etiam durioribus eos infigere poſſint, ſicque ulterius ſe proripere, an, inquam, ex eo concludere licet, humanos etiam ita aculeatos eſſe? An omnino aculeis, ut illi quidem, ſed ſubtilioribus præditi? 9) An in hac inquiſitione naturæ Curioſorum nonnulli lumbricum cum aſcaride lumbricoide forſan confuderunt? 10) An ex eo maxime, quas creant, moleſtiæ, roſiones, tormina, ſpaſmi, inflammationes, quin excoriationes, & perforationes, inteſtinorum interpretandæ? 11) An huic explicationi repugnat, quod Nr. 5) modo dictum eſt? 12) An? quemve, phyſica quoque helminthologia medicum ſpondet uſum? 13) An illa? 14) an hæc æque ac illa theologicum quoque? 15) Ut illa de vermibus effractricibus, de quibus SCHVLZIVS in egregia de illis diſſertatione? 16) & illa, quam Ill. MICHAELIS Eruditis in Arabiam REGIS DANIÆ munificentia profectis hiſce commendavit: *Jobus vermium paſſim meminit. Hoc unicum ejus morbi momentum eſt, quod in veterum elephantiaſi non deprehendo. Tanto magis pernoſcere aveo, an in ulceribus hominum elephantiaſi detentorum vermes nonnunquam pullulent.* v. *Fragen an eine Geſellſchaft gelehrter Männer, die auf Befehl* Ihro Majeſtæt *des Königs von Dännemark nach Arabien reiſen* 1762. *p.* 104. Ad hæc, & proxime quæſita, nobis egregie ſatisfactum ivit recentiſſimus harum rerum curioſus cel. J. A. MVRRAY in eruditiſſimo ſcripto ſuo, quo exhibet *de vermibus in lepra obviis, juncta leproſi hiſtoria, & de lumbricorum* ſetis, *obſervationes Reg. Soc. Götting. prælectas* 1769. 17) Quæ aſcaridum ulterior cognitio? v. PHELSVM *Hiſt. phyſiol. aſcarid.* 18) Cur infantes aſcaridibus minime obnoxii? 19) Cur lumbrici frequentiſſimi? 20) An vermes umbilicales, *die Geizwürm*, nil aliud ſunt, quam lumbrici per umbilicum exitum ſibi parantes, ut habet LIEVTAVD in ſynops. univ. Medicinæ Lib. III. Sect. II. p. 500. 21) An potius ſuperſtitionis ſæpius fetus? 22) An ſimilis proſapiæ Crinones, & Cirones? 23) An imaginationis fraudisve partus, quæ circumferuntur de millepedum, hirudinum, cryllorum, ſcarabæorum, ſcorpionum, ranarum, lacertarum, anguium *cet.* in animalibus exiſtentia hiſtoriæ.

riæ. 24) An corpuſcula illa viventia, quæ in ſanguine, ſaliva, urina, aliisque laticibus recens egeſtis, poſt aliquam horam, armatis, & ſæpe nudis, oculis obſervantur, antea in iisdem exſtitere? 25) Nonne fabulas dicunt, qui vermes craſſiuſculos per vulnus phlebotomo inflictum foras proſiliiſſe teſtantur? v. LIEVTAVD l. c. p. 119. 26) Quid vermes inteſtinorum ſibi volunt, qui ſæpe in magnis rejiciuntur morbis, quos tum vulgus vermem cardiacum nuncupat, & peſſimi ominis eſſe vult? v. Pathol. nova v.246. 27) Unde inextricabilis tæniæ progenies? De hac conferre merentur J. J. NEVHOLDI *obſerv. pathologico-therapevticæ* obſerv. III. 28) Unde illa aditum ſibi parat, an aquarum, ea, ejusve ſeminio, ſcatentium potu? 29) An illa Tubingæ incola minus frequens? 30) Eccur, quam quandoque eſt, eſſe creditur? 31) Quid contra illam cortex Peruvianus, martialia, & ſpigelia noviter commendata? v. *Fränkiſche Sammlungen von Anmerkungen aus der Naturlehre, Arzneygelahrtheit, Oeconomie und den damit verwandten Wiſſenſchaften, Band VIII. p.* 480. 32) Quid contra eandem gummi gutta, ſeu Cambogia, cujus, cum alia nil effecerunt, grana quindecim cum extracto gentianæ in forma pilularum una vice exhibita ſunt? An hoc aliquod *quaſi ſpecificum* eſt, ut idem vocant Ill. AVTORES *Comment.* Lipſ. de rebus in re nat & medicina geſtis Vol.XV. P. I. p. 122. 33) An morbus verminoſus epidemicus etiam nonnunquam exiſtit? 34) An datur endemius quoque? Talis minimum eſſe fertur, quem tænia conſtituit, in regionibus ſeptentrioni proximis. v. *Pathol. nov.* §. 245. 35) An peculiaribus vermium generibus peculiaria anthelmintica? An tæniæ ſpecifica? 36) Quo ſalis grano hic accipienda ſunt SCHVLZII verba: *ubi febres graſſantur epidemicæ, in junioribus juſtam ſemper eſſe ſuſpicionem de vermibus, præter alios optime comprobat* NICOL. CHESNAV, *quare eo animus & intentio curantis appellenda, ut mature convenienterque illis occurratur.* v. Ejus *Pathol. ſpec.* S. *VI.* §. *XVIII.* 37) An illud tale, quod in *Diario medico anni* 1757. *p.* 38. laudatur, nilque aliud eſt, quam oleum nucum cum vino hiſpanico, vulgo d'alicante, mixtum? 39) An contra eandem alia, quæ alibi proponuntur talia v. gr. ſem. rut. corallina, æthiop. miner. ♂lia, aquæ minerales ferri participes *cet.*? 40) Quæ prognoſis ex vermibus in acutis excretis? Nonne recte

LIEV-

Lievtavd l. c. p. 241. *vermes inter graviorum morborum symptomata numerantur. Horum enim genesin fovent variolæ, & morbilli, non secus, ac febres putridæ malignæ, petechiales, epidemicæ, quæ hinc ab imperitis verminosæ dicuntur.* 41) Nonne itaque magnorum virorum consensu morbi *verminosi*, febresque *verminosæ*, à *verminantibus* curatius distingui debent? 42) An vivi, enective, tutius expelluntur vermes? 40) An interest, utrum ore, an ano ejiciantur? 43) An per vomitoria, quia convulsiones à vermibus eorum ope fugatæ dicuntur? 44) An eadem contra tæniam proficue adhibeantur, ut habet Lievtavd *l. c. p.* 244. 45) Nonne rectius idem sentit, cum l. c. p. 499. scribit, eadem præceps exitium afferre? 46) An externa hic operæ pretium faciunt? 47) An minimum in infantibus, ob laxiorem eorum contextum, trans quem ad intestinorum adita penetrare dicuntur? 48) An id inde concludendum, quod externa ipsi applicata alvum sæpe solvant? 49) An ideo sat valide, & ita, eam solvunt, ut vermes una exturbent? Nonne certior hic præfenda methodus? 50) An phlemagoga hic peculiarem opem præstant? 51) Nonne illa in *goga* desinentia putatitia potius sunt? & si ita desinentia vellemus, nonne omnia laxantia potius dicenda essent panchymagoga? 52) An clysmata potius ex vermium generi amicis, quam inimicis, & deleteriis? 53) An ex fumo tabaci usui esse possunt? 54) An vinum anthelminticum, ut volunt Nova Lit. Germ. *an.* 1704. Mens nov. p. 408. *Experimenta anthelmintica Rediana* p. 87. Mich. Povdewinvs in *vertilabro medico*. conf. Joh. Storckii Ant. practic. *T. III.* p. 586. & Nevhold l. c. (§. II.) *Obs.* 3. *n.* 2. p. 19. 55) An in febribus, quæ vermes comites habent, decoct. rad. graminis? 56) Quid spondet ☿ ex ▽ coctus? Nonne hæc, quod illi ejusdemque irradiationi & nescio cui alii qualitati ocultæ tribuitur, nonnunquam potius præstat. Minimum suo aquæ largius captæ potu vermes, quin ipsam tæniam, expulsos fuisse constat. 57) Quid æthiops mineralis, & ♁lis? 58) Quid ʒʒina? 59) Quid ♁ diaph.? 60) Quid ♂lia? 61) Quid ♀ea? 62) Quid 🜃ea? 63) Quid corollina? 64) Quid 🜖-la? 65) Quid nominatim vitriolum cyprinum à Schvlzio laudatum? & 66) illud Boerhavii 🜖-♂? 67) Quid saponacea? 68) Quid graveolentia, ut allium, asa fœtida, petroleum? 69) Quid similia calidiora? 70) Quid C. C.

phi-

philoſophice & non philoſophice præparatum? 71) Quid radix filic.? 72) Quid reliqua anthelmintica, ſimplicia, compoſita, pulveres, ſpecies, eſſentiæ, Elixiria, conſervæ, confectiones, ſucci, ſirubi, unguenta, emplaſtra, olea, aquæ, morſuli, trochiſci? Vid. J. J. JANTKII *ſelecta* ſcilicet materia medica p. 108. ſeqq. Necdum anthelminticorum ſatis! Novis indies augetur eorum catalogus. Ecce tibi noviſſimum, &, ut fertur, nobiliſſimum, ſed à remotiſſimis terris ad nos deferendum, dicamne? an *delatum*, neſcio. In Ill. nempe LINNÆI *amœnitatibus acad.* ſeu *diſſertationibus collectis, auctisque*, occurrit octogeſima quinta, voluminis quinti, in qua illud legas. Inſcribitur illa: *Spigelia anthelmia* cujus plantæ inſignem virtutem contra vermes inteſtinales, NIGRITIS & INDIS primo cognitam, & dein BROWNIO in hiſtoria ipſius naturali Jamaicæ comprobatam, mire extollit Autor, optans, monens, rogansque quam enixiſſime Medicos, ut *tam ſpecificum, tamque efficax, anthelminticum* in Europæorum Pharmacopolia introducendum ſerio curent. Dira vermibus vota! Tantane? ecquænam illis ſubſcribendi neceſſitas nos premit? Hæc hac vice quæſtionum anthelminticarum clauſula eſto. Plura enim quærere, amplius non audeo.

§. 87. Ceterum, quæ ſupra commendatorum (§. 58) ſelectiorum anthelminticorum reliquæ ſint rationes practicæ, quæ eorum doſes, quæ formulæ, quis uſus eorum omnium reliquus, non eſt, quod addam. Hæc utpote omnibus nota ſupponere licet, quin iis ipſis, literis ita conſignatis, ad lectos ægrotorum ne quidem uti poſſemus. Vix enim exemplaria exhibent, in rem præſentem toties mutata demum ducenda, quoties alios atque alios curandos habemus. Quæ itaque, miſſis etiam hiſce, hactenus tradidi, ea ita comparata eſſe exiſtimo, ut fini præfixo ſatisfiant. Evolvi, conſuluique rerum doctrina uſuque exercitatos Clinicos. Quæ a potiori eorum parte admiſſa, & comprobata cognovi, ea retinui. Et quisque eorum mihi acclamare viſus eſt: *diſce meam methodum, & habebis mea arcana.* Hac itaque altius menti infixa voce monitus, non potui non, non *hæc*, ſed *illam*, quærere

T A N T V M.

PRÆNOBILISSIMO ATQVE DOCTISSIMO
DN. J. H. WEYSSER
PHILOSOPHIÆ DOCTORI ET MEDICINÆ LICENTIATO.

S. P. D.

PRÆSES.

Aut oblitus es, PRÆNOBILISSIME DN. LICENTIATE, *aut egomet inter alia pro elaborando* TVO *specimine inaugurali* TIBI *tradita*, TECVMQVE *communicata*, *ipse sum oblitus* duo *Duumvirorum celeberrimorum* specimina helminthologica, *ad rem præsentem maxime idonea*, *atque iccirco in his ad* TE *literis gratulatoriis non plane prætereunda*. Unum *nempe, quod perspicacissimus Philosophus & Medicus* G. BRENDELIVS, GÖTTINGENSIVM *quondam decus*, *edidit in* Programmate ascaridodea Hippocratis paucis interpretante, *recuso in* EJVSDEM opuscnlis mathematici & medici argumenti, Göttingæ 1769. *publicatis*; alterum, *quod acutissimus noster* ELIAS CAMERARIVS, *magnum olim pariter philosophico-Medicum oraculum*, *exhibuit in* Diss. *quæ inscribitur:* Helminthologia intricata, Clericanis Andryanisque placitis illustrata. Tubing. 1724. *Prior Göttingensis ille, germanus græci Hippocratis filius, suo ipsius exemplo, reque ipsa, inibi comprobat abunde, quantum ad Hippocraticæ familiæ dignitatem illis desit, qui, quæ* græca *sunt, non legunt, &* Hippocratica, *quia ab ipsis non leguntur, lectu intellectuque etiam haud necessaria esse, existimant, adeoque divino huic seni sæpius adfingunt, quæ ab Ejusdem dicendi & ratiocinandi consuetudine non tantum, sed ab omnibus adeo ipsius sanæ rationis castæque experientiæ æternis, & vel notissimis, placitis plane abhorrent. Id quod & in præsenti causa anthelmintica evenire, tam manifestum fit in laudato programmate, ut, qui contrarium amplius sentiunt, ad lucem cæcutiant, oportet. Ascaridibus adfici, qui ani, perinæi, & genitalium pruritus experiuntur*, experientiæ res *ideo certe non est, sed turpe sæpissime* subreptionis vitium. *Tanti vero vitii reum insuper arguere* HIPPOCRATEM, *adeo, hercle! non rudem, iniquissimum foret. Loca illa, in quibus per suos libros* ἀσκαρι-

ἰωδῶν

δωδῶν, quin ἀσκαρίδων mentionem facit, & ἀσκαριδώδεσιν, a similitudine dictam, ad dolores imagine adficientis cujusdam causæ exprimendos, edisserit, etiam sic, nec de vermibus ascaridibus accipienda sunt. Constat, perpetuum non esse, vermes cum ejusmodi pruritu adesse, atque in illis hoc adfectis multoties ne vestigia quidem vermium exstitisse. Haud raro, *ut verbis idonei Illius Interpretis pressius utar,* videmus canes consimili modo laborare, *&* clunes atterere pavimentis. Nonnullos scrutinii cupido protinus addixit *laqueo*, at vermes, ascaridesque, omnino nullos exhibuerunt, muci autem vim, in intestino potissimum recto, vel ex folliculis istius liberaliter exprimendi.

Tam certo veritatis testimonio, ne quo hæc addantur fine, taceam, corroborantur egregiè, sicque ad HIPPOCRATICAM *dignitatem eveluntur, quæ illo etiam nondum introspecto, & propè præterviso, in* TUA *dissertatione jam dicta sunt de ejusdem pruriginis criterio, circaque idem phænomenon devitandis* subreptionis vitiis. *Nec minor censenda est, quæ ibidem assertis accedit auctoritas* CAMERARIANA, *ad* HIPPOCRATICAM *inde pariter assurgens. Quantumvis, nisi serius in manus incidisset, multis nominibus commendabilis illa helminthologia* CAMERARIANA, *quoad* theoretica *æque, ac* practica, *&* utrinque *quidem, tam quoad* thetica *in vero stabiliendo, quam quoad* polemica *in erroribus removendis, plura fuissent, quæ in usus locupletiores evidentioresque trahi potuissent, multa nihilominus tamen hac vice dictorum superesse lætamur, quæ in theoreticis pariter atque practicis, & ab utraque parte, tam in veris sustinendis, quam in falsis, minimum erroneis, opportune meritoque carpendis, & rejiciendis, cum illis in laudata helminthologia, utut politius dictis, in unum consentiunt. Ceterum helminthologia hæc ideo* intricata *inscripta esse nequaquam putanda est, quod in se talis esset, aut habita fuisset ab ejusdem Autore, qui ex accidenti potius intricatam sibi visam ita extricare voluit, ut sic remotis illis, undecunque inductis, tricis, theoria, praxisque anthelmintica plenior certiorque redderetur. Hujus enim simplicioris integritatis medicæ Illum studiosissimum fuisse, præter reliqua ejus egregia scripta, hoc ipsum æque ac praxis, ipsi olim receptior, interque nos necdum oblivione deleta, abunde comprobat. Quem honorem sine arro-*

 gan-

gantia sibi vindicare posse videtur in præsens quoque factum helminthologiæ medicæ *periculum. Medicæ sane disciplinæ non minus, ac reliquarum disciplinarum, proprium est, summumque fastigium, & ornamentum, sancta solidioris doctrinæ simplicitas. Sola hæc eorum facies pulcra, sola, quæ cum nullatenus fucata, & plane genuina, pulcritudine veritatis gravitatem conjunctam habet. Eam vero haud adeo difficile illæ induunt, nobisque ita sponte & liberaliter arrident, modo ob oculos habere velimus, diligentiusque introspicere, & exquirere, primarias rerum nostrarum caussas, separatis ab hisce ubique, expunctisque quibusvis, nil ad eas spectantibus, potiusque vel ad inanem ostentationem frustra verbosius productis* otiosis, *vel plane* precariis, paralogisticis, *sæpiusque adeo* fabulosis, *ac* superstitiosis. *Quid igitur quæso! ea solidioris cognitionis simplicitate, in Medicina præsertim melius facienda, magis in optatis esse possit, quid prius, quid antiquius, habendum? Agedum,* Prænobilissime D. Licentiate! *vigila ad eam semper & ubique in praxi* Tva *futura. Lege; preme, undique satis obvia, tutioraque hæc vestigia* Hippocratica *in ipsa præsenti quoque caussa præmonstrata. Eo enitere, & contende, ut idem facias in ipsa porro prophylaxi & curatione vermibus adflictorum, infantum maxime, felix ita futurus Medicus anthelminticus. Ad eandem simpliciorem securitatem revoca & reliquam* Tibi *faciendam Medicinam, ut ita ab omni parte in expedito habeas, quo possis fortunatior evadere Clinicus. Faxit* Devs, *ut simplici & plana hac medendi ratione, quæ conscientiæ vermibus nullum relinquit locum, multis solatio sis ægrotis. Cæterum, quos post sat longam, quam haud malè lentè festinando egisti, vitam academicam, merito jam consequeris honores, eos* Tibi *enixe gratulor, sicque quævis fausta precatus* Tibi *& in posterum de meliori me commendatum esse volo.*

è Mus. d. 20. *Jan.* 1770.

